

О. М. Кузьменко

начальник відділу персоналу
Головного територіального
управління юстиції у Сумській області

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ

*Конституція України гарантує кожному право на працю,
а також рівне право доступу до державної служби (ст. ст. 38, 43).*

**ОДНАК, ЯК ВБАЧАЄТЬСЯ ЗІ ЗМІСТУ Ч. 1 СТ. 19 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ» (ДАЛІ - ЗАКОН),
ЗАКОНОДАВЕЦЬ ВСЕ Ж ТАКИ ВИЗНАЧИВ КОЛО ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ.**

Так, право на державну службу мають повнолітні громадяни України, які вільно володіють державною мовою та яким присвоєно ступінь вищої освіти не нижче:

- 1) магістра – для посад категорій «А» і «Б»;
- 2) бакалавра, молодшого бакалавра – для посад категорії «В».

Отже, при визначенні права на державну службу ключову роль відіграють чотири основні критерії:

1. Вік.
2. Громадянство.
3. Володіння державною мовою.
4. Рівень освіти.

Відповідно до ч. 1 ст. 34 Цивільного кодексу України та ст. 6 Сімейного кодексу України повноліття в Україні настає у віці 18 років. Отже, особи, які не досягли 18 років, не можуть за своїм віком вступити на державну службу. Крім того, законодавець передбачив також граничний вік перебування на державній службі – 65 років (п. 1 ч. 2 ст. 19 Закону).

Що стосується громадянства, відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про громадянство України» громадянами України є:

- 1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України;
- 2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічно-го та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» (13 листопада 1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до громадянства України;

4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

**КРИМ ТОГО, ВІДПОВІДНО ДО П. 6 Ч. 2 СТ. 19 ЗАКОНУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ НЕ МОЖЕ ВСТУПИТИ ОСОБА,
ЯКА МАЄ ГРОМАДЯНСТВО ІНШОЇ ДЕРЖАВИ.**

Доказами, що підтверджують громадянство України, є документи, перелік яких наведено у ст. 5 Закону України «Про громадянство України», зокрема, паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, тимчасове посвідчення громадянина України, дипломатичний паспорт, службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи на повернення в Україну.

ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ В УКРАЇНІ Є УКРАЇНСЬКА МОВА (Ч. 1 СТ. 10 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ).

Вільне володіння державною мовою офіційно підтверджується за результатами атестації, порядок проведення якої затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 301 «Про організацію проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою» (далі – Постанова). Відповідно до Постанови атестацією є оцінювання рівня вільного володіння державною мовою особами, які претендують на зайняття посади державної служби, відповідно до вимог щодо рівня мовної та комунікативної компетентностей.

Проведення атестації для визначення рівня володіння державною мовою не завжди є обов'язковою процедурою. Відповідно до п. 56 Постанови вільне володіння державною мовою також підтверджується для осіб, які мають такі документи:

1) документи державного зразка про загальну середню освіту, видані до 2000 року, з оцінкою «5» за вивчення української мови;

2) документи державного зразка про загальну середню освіту, видані після 2000 року, з балом про підсумкову державну атестацію з української мови не менше 10;

3) диплом молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста), бакалавра, магістра (спеціаліста) з відповідним додатком з оцінкою «відмінно» за вивчення української мови;

4) диплом бакалавра, магістра (спеціаліста) за спеціальностями українська мова та література; українська мова та література і іноземна мова; філологія.

На підставі документів, визначених п. 56 Постанови, або за результатами атестації особі видається посвідчення щодо вільного володіння державною мовою, яке діє безстроково і є одним із обов'язкових документів при вступі на державну службу.

РАЗОМ З ТИМ, ДЛЯ ПОСАД КАТЕГОРІЇ «Д», ОКРІМ ВІЛЬНОГО ВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ, ПЕРЕДБАЧЕНО ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ, ЯКА Є ОДНІЄЮ З ОФІЦІЙНИХ МОВ РАДИ ЄВРОПИ.

ТАКА ВИМОГА НАБРАЛА ЧИННОСТІ 1 ТРАВНЯ 2018 РОКУ.

ВІДПОВІДНО ДО СТ. 12 СТАТУТУ РАДИ ЄВРОПИ ОФІЦІЙНИМИ МОВАМИ РАДИ ЄВРОПИ Є АНГЛІЙСЬКА ТА ФРАНЦУЗЬКА МОВИ.

СТАТТЕЮ 20 ЗАКОНУ ВИЗНАЧАЮТЬСЯ ТАКОЖ ВИМОГИ ДО ОСІБ, ЯКІ ПРЕТЕНДУЮТЬ НА ВСТУП НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ.

СЛІД ЗАЗНАЧИТИ, ЩО ЦИМИ ВИМОГАМИ ФАКТИЧНО ДОДАЄТЬСЯ ЩЕ ОДИН КРИТЕРІЙ ДЛЯ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ ЗАЛЕЖНО ВІД КАТЕГОРІЇ ПОСАДИ – ВІДПОВІДНИЙ СТАЖ РОБОТИ АБО СТАЖ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ.

ВИМОГАМИ ДО ОСІБ, ЯКІ ПРЕТЕНДУЮТЬ НА ВСТУП НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ, Є ВИМОГИ ДО ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ ІЗ ЗАГАЛЬНИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ВИМОГ.

Особа, яка претендує на зайняття посади державної служби, повинна відповідати таким загальним вимогам:

1) для посад категорії «А» – загальний стаж роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби категорій «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; вільне володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи;

2) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

3) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

4) для посад категорії «Б» в іншому державному органі, крім тих, що зазначені у пунктах 2 і 3 цієї частини, – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше одного року, вільне володіння державною мовою;

5) для посад категорії «В» – наявність вищої освіти ступеня молодшого бакалавра або бакалавра, вільне володіння державною мовою.

Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В», визначаються суб'єктом призначення з урахуванням вимог спеціальних законів, що регулюють діяльність відповідного державного органу, в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» державним виконавцем може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою і здатний за своїми особистими і діловими якостями здійснювати повноваження державного виконавця. Державні виконавці (крім керівників та заступників відділів державної виконавчої служби) за своєю посадою відносяться до посад державної служби категорії «В».

Рівні вищої освіти встановлені Законом України «Про вищу освіту». Так, чч. 1, 2 ст. 5 цього Закону встановлюються такі рівні та ступені вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий) рівень;
- науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії/доктор мистецтва; 5) доктор наук.

Слід також мати на увазі, що відповідно до п. 2 Розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» вища освіта за освіт-

ньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (повна вища освіта) після набрання чинності цим Законом прирівнюється до вищої освіти ступеня магістра.

Тому спеціальними вимогами для осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців, щодо освіти є наявність освіти не нижче ступеня магістра (спеціаліста), незважаючи на те, що п. 5 ч.2 ст. 20 Закону для посад категорії «В» достатньо наявності вищої освіти ступеня молодшого бакалавра або бакалавра.

ЧАСТИНА 2 СТАТТІ 19 ЗАКОНУ ВСТАНОВЛЮЄ ТАКОЖ ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ЗАЙНЯТТЯ ПОСАД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.

Так, відповідно до положень цієї статті вбачається, що на державну службу не може вступити особа, яка:

- 1) досягла шістдесятип'ятирічного віку;
- 2) в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- 3) має судимість за вчинення умисного злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;
- 4) відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади;
- 5) піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили;
- 6) має громадянство іншої держави;
- 7) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення;
- 8) підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади».

ВСТУП НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ШЛЯХОМ ПРИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ НА ПОСАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ (Ч. 1 СТ. 21 ЗАКОНУ).

КОНКУРС НА ПОСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НА ПІДСТАВІ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВІД 25.03.2016 № 246

«ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ НА ЗАЙНЯТТЯ ПОСАД ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ».

Відповідно до п. 6 цього Порядку конкурс проводиться такими етапами:

- 1) прийняття рішення про оголошення конкурсу;
- 2) оприлюднення оголошення про проведення конкурсу;
- 3) прийняття документів від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі;
- 4) перевірка поданих документів на відповідність установленим законом вимогам;
- 5) проведення тестування та визначення його результатів;
- 6) розв'язання ситуаційних завдань та визначення їх результатів (у випадках, передбачених цим Порядком);
- 7) проведення співбесіди та визначення її результатів;
- 8) проведення підрахунку результатів конкурсу та визначення переможця конкурсу і другого за результатами конкурсу кандидата;
- 9) оприлюднення результатів конкурсу.

**БЕЗПОСЕРЕДНІЙ КОНКУРСНИЙ ВІДБІР ПЕРЕДБАЧАЄ СКЛАДАННЯ ТЕСТУВАННЯ,
СПІВБЕСІДУ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ (ДЛЯ КЕРІВНИК ПОСАД).**

Тестування передбачає перевірку кандидатів на знання Конституції України, законодавства про державну службу, антикорупційного та іншого законодавства. За результатами тестування визначається, чи допускається кандидат до наступних етапів конкурсу.

Розв'язання ситуаційних завдань проводиться кандидатами на зайняття посад категорій «А» та «Б». Розв'язання ситуаційних завдань проводиться з метою з'ясування спроможності кандидатів використовувати свої знання та досвід під час виконання посадових обов'язків шляхом оцінки відповідності професійної компетентності та професійних знань кандидата встановленим вимогам, зокрема, на знання спеціального законодавства, що пов'язані із завданнями та змістом роботи державного службовця відповідно до посадової інструкції.

Співбесіда з кандидатами на зайняття посад державної служби проводиться з метою оцінки відповідності професійної компетентності кандидата встановленим вимогам, які не були оцінені на попередніх етапах конкурсу. ■

**З НАВЕДЕНОГО МОЖНА ЗРОБИТИ ВИСНОВОК, ЩО ДОБІР ГРОМАДЯН НА ПОСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
ВІДБУВАЄТЬСЯ З УРАХУВАННЯМ ЇХ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ТА СПРОМОЖНОСТІ
ПРАЦЮВАТИ НА БЛАГО ДЕРЖАВИ. САМЕ ВІД ПРОФЕСІЙНИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ
ЗАЛЕЖИТЬ СПРОМОЖНІСТЬ РЕАЛІЗУВАТИ РЕАЛЬНІ ЗМІНИ В КРАЇНІ
ТА ЗАБЕЗПЕЧИТИ ДЕМОКРАТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ.**
